

WHAT EVER HAPPENED TO YISHMOEL ?

Source Materials
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

①
 GENESIS (25)
 (20) גנא' (20)

וַיִּצְחַק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל-אֶרֶץ קְדָם: וְאֵלֶּה יְמֵי
 שְׁנֵי-חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר-חַי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה
 וְחֲמֵשׁ שָׁנִים: וַיָּגוּעַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זְקֵן
 וְשִׁבְעַ וַיֵּאֶסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ: וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל
 בְּנָיו אֶל-מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל-שְׂדֵה עֶפְרוֹן בֶּן-צִחֹר
 הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מַמְרָא: הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר-קָנָה אַבְרָהָם
 מֵאֵת בְּנֵי-חֵת שָׂמָּה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַיְהִי
 אַחֲרַי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב
 יִצְחָק עִם-בְּאֵר לַחַי רֵאִי:

The Death of Abraham 7 Now these are the days of the years of Abraham's life which he lived: a hundred years, seventy years, and five years. 8 And Abraham expired and died at a good old age, mature and content, and he was gathered to his people. 9 His sons Isaac and Ishmael buried him in the cave of Machpelah, in the field of Ephron the son of Zohar the Hittite, facing Mamre. 10 The field that Abraham had bought from the children of Heth, there Abraham was buried, and Sarah his wife. 11 And it was after the death of Abraham that God blessed Isaac his son, and Isaac settled near Beer-lahai-roi.

② MIDRASH (PIRKEI D' REBBOE ELIEZER

After three years Abraham went to see Yishmael and swore to Sarah that he would not descend from the camel in the place where Yishmael dwelt. He arrived there at mid-day and found there the wife of Yishmael. He said to her, "Where is Yishmael?" She said to him, "He has gone with his mother to fetch fruits and dates from the wilderness." He said to her, "Give me a little bread and a little water, for my soul is weary from the journey in the desert." She said to him, "I have neither bread nor water." Said he to her, "When Yishmael comes, tell him this story and say to him, 'Change the threshold of your house for it is not good for you.'" When Yishmael came, she told him the story. A son of a wise man is like half a wise man. Yishmael understood, and sent her away. His mother took for him a wife from her father's household and her name was Fatima.

Again after three years Abraham went to see Yishmael and swore to Sarah that he would not descend from the camel in the place where Yishmael dwelt. He arrived there at mid-day and found the wife of Yishmael. [The story continues as above, but this time] she took them out and gave them to him. Abraham arose and prayed before the Holy One, Blessed be He, for his son, and the house of Yishmael was filled with all good things, with money and blessings. When Yishmael returned, she told him the story and Yishmael understood that until that moment his [i.e., Abraham's] mercy extended to him, "as a father has mercy upon his children" (Psalms 103:13).

[ט] שפיר דש' גרימא על אשמו ע"ש כפידש'י שחמרת את כניא : (כ) וכשנא ישמעאל כו' הדבר היה . ילקוט מסיים וכן חכב כמיא הכס והבן הדבר כו' , והוא כמיש גע"כ פ"ב [לטי] נתן ועבדו על חבר הרי הן כחבר כו' : (ט) הדבר היה ושילמה שלחה אמו . כ"ל, ופי' ושילמה הוא שגירא ושלא הראשונה מכותא , ואח"כ שלחה אמו ליקח לו השני , והנה הראשונה שתיבה מואבית לא רתה לקדם פני אברהם כלום ומוס , הוא כמו משמחה מואב ועמון שלל קדמו לכני ישראל כלום ומיס (ועל שזרשן מאשת לוט שתיבה מננות מדום מונעי החמד מניי אדם וכמש"ל פכ"ה אות מ"ו בס"ד) , ויש לומר שגם בני' נניות וקדר אהכלל ומבטש (כמ"ש בס' השיר שהן בני הראשונים) הן הן שירשו טבע ביה אחס שלל החינוך בהקדמת להם ומיס , וכידוע מהקדריים האכזריים טבעים , תש"כ בני השני , עמש"ל אות ג"ז ח"ה , וכן החינוך בני נניות וקדר ברעיות לאן כמ"ש [ישעיה ס] כל זמן קדר כו' חילי נכוח כו' , וכתיב [יחזקאל כו] קדר כו' בדרים וחילים ועבודים , שהוא אומנות מואב אבי אחס , וכמ"ש במנחות [פ"ו] חילים ממנאב וכתיב [מלכים ב ג] ומישע מתך מואב היה נוקד וגו' מאה חלף כריס מאה חלף חילים צמד : (כו) אשה מתיב אשה . ר"ל מתיב פרעה מתך מזרים כללעיל כ"פ כו' שער בת פרעה היתה , ויהפכו השניה בטובה לקבל האורתי למזרים שחלעט שקיבלו את

מעל פניו , לחמדו לבי דרכו לפרש מ"ש כרחם אב כו' , הנה חף נתון עמון ישראל עושי רש"ע , וכדכתיב לקחתי ברוקח מורה מחערב הרחוק-חמנו את פשעיו (והייט ברוב חסדו כמ"ש בטובה שמים על הארץ בגב חסדו כו') : (סב) לאחר מיתחה של שרה חור כו' . שחף שנלעווה לשמוע בקול שרה לגרש האמה , לא היה זה רק כתייה , הכל לאחר מיתחה ולאחר ששנה בתשובה והי' מעשיה נאים כקטורת , חור ולקחה : (סג) חור כו' ולקח את גרושתו . מכאן מ"ש כחן ויקח , דהיינו ליקוחין הדשים בקדושין , דמנה רחיה שגירשה תמלה בגט כמש"ל , שאם לא גירשה בגט רק שלחה מביקו , לא היה צריך לחזור ליקחה בליקוחין חדשים : (סד) ולמה ויוסף שפ"ה היתה כו' ועוד הוסיף כו' . ז"ל הוזהר [קלנ] מאי ויוסף היתומא דעל שרה הוא דלוסיף למה הכי (אין שייך להשוותה לשרה ולקחתה כלשון חוספת עלי' ועוד ששרה כבר מתה , ואין טפל יפה לשון חוספת עליה) , אלא כו' ולבאר חוסיף כמלקחין זימא אחרת על מה דנסיב לה בקדמויתא כו' : (סה) חוסיף לבא עליה . מדנקט לשון לבא עלי' ולא לקחתה לאשה בראש שנה לומר שעתה לא לקחה לאשה (ווי"ש ויקח אשה ולא כתיב לאשה כמו בשאר הכר הראשונים) אלא לפלגש כמ"ש כריש ד"ה וכני קטורה פלגש אברהם , וכן כאן בתורה כתיב אח"כ ולבני הפלגשים שהן בני קטורה וכמ"ש בלגדה דבראשית פלגש כתיב , והיא קטורה דמתוך

לי' ועל בנייה קחי (וכ"ה בזהר שם שהן בני קטורה , אלא שם אמרו פלגש בקדמויתא ופלגש בשתא , אלא שכן שפ"ה בלמחורה סתור מ"ש שם אברהם וזהר ותריין פלגשים , דמשמע דנשואי הגר לאשה ולא לפלגש היו) , מי' לפת"ש במתוך דוקא היינו בקדושין , א"ל לומר כן , אם לא ע"פ שיטת הירושלמי פ"ה דבטובת פ"ב דפלגש כמי בקדושין רק דאין לה כתיבה ולחד תנה חף כתיבה יש לה בלא תנאי כתיבה : (סו) מתקורת מכל מיני בשמים . שנמדבר שיטת דרך שם היו באים כל מיני בשמים (ובני' שנה המה סוגריי הבשמים כמ"ש [יחזקאל כו] רוכלי שנה וגו' רוכליך ברהש לו בשם , ווי"ש במלכת שנה [מלכים א] [ג] לא בא ככסס ההוא וגו' , והמה הולכי מדברות כמ"ש [וי' ז] הליטת שנה) , ולמדנו לפי דרכו לפרש מ"ש [שיר ג] מי זאת עולה מן המדבר וגו' מתקרת מר ולבנותי מכל חבתך רוכל , שמפני שנמדבר היו נזויון כל מיני בשמים אלו לכן העולה משם מתקרת נהן ומ"ש מכל חבתך רוכל , היינו מכל מיני בשמים שיש בהם [ג] : (סו) מעשיה נאים כקטרת . חף שלשון נאים שייך בנעשים (כהיה דשבת [כה] גלה במעשים , מ מ לענין קטרת אין טפל כ"כ לשון נאה [חף] שחמטו בצפורן כדי שתהא נאה) , וכן לגרם נעמים , וכי"כ בגדה דמדבר פי"ג מעשיהם נעמים כרות הקטרת : (סח) וילדה לו ששה בנים . נראה שבה להשמעו שאע"פ שילדה לו ששה בנים וכתיב [בראשית ל] הפעם וילדה אשה כי ולדתי לו ששה בנים , מ"מ אברהם לא דבק להאבה כה ובכניה ושלחם מעל פתח כדמ"ו (גם חמני שד"ה כתיב ובני קטורה פלגש אברהם ילדה את כו' ולא כתיב ילדה לו (אשר מזה יצאו חינו פשוטים לפרש שלל היו בני אברהם רק שנתגדלו ביות אברהם) , לכן נראה כאלו לא להאברהם בנים אלו ממנו , ולכן אמר בסוף גזר הוסיף לבא עליה כו' ג"כ : (סז) כהה שיהא מוגרשת מבעלה . דייקא ומ"ש בסנהדרין [נ"ח] אב שבתך אבתיך (ובעוד גרם כה גט ע"ש) שהוא שטר נשואה , וכן בלגד"כ אמרו והיבן שטר כו' : (ע) על שם בני של ישמעאל קדר נקראו בני קדר שנה' . כ"ל , ומכאן

ישראל באכפטיא (ועיין זהר שמות [ז] וקבלון מזרתי ויהיב להון כו') , וז"ל שניי בטובה הן הנקראים הגרואים על שם הכר , שמתשפחה הוא שתיבה אחס וכמ"ש [ד"ה א ה] עם ההגריאים וגו' וישור נפיש ועבד שהן האחרונים מניי ישמעאל שהן בני השניה כמ"ש בס' הישר , ובני הראשונה נזכרו בשם ישמעאלים , ווי"ש [תהלים פ"ג] ישמעאלים מואב הגרים , סתך ישמעאלים למואב שהן מתיב אחון ממשפחתם וכמש"ל אות מ"ו , והגרים בני השניה , וז"ל שוי"ש ושגנו מחוילה כו' אשר על פני מזרים בואכה אשורה ; שני השניה שהן משפחות מזרים שבת סמוך למזרים , ובני הראשונה שהן משפחות מואב שבת סניב לכן עד בואכה אשורה שהיא מזרחית לשערי ח"י לא רמוק מנובלי מואב שהיא ג"כ במזרחית ח"י [ח]= [נח] ושמה פעומה . נראה שעל שמה קרא שחוקק ישמעאלים שם כמו הדועה , שהוא הויזוע ממדברי ר"ל (ולקח הרה מדבריהם וכתב בדבריו כידוע) , ע"י אשה וו הללית ישמעאל ומתוך דבריהם (וגם נקבלה מחתובי היה הדע להם זה , כאשר עוד הרבה סיפורים קדמונים בני ישמעאלים שמה שפיהם) , ולא כאשר רחמי צמור אחד שנה לרון שמיפורים אלו נוסף הדבר בת"י (ולא הזכיר שכה"ה כמ"ה וילקוט ג"כ , ואין דחי' לנעל דברי תלחא קראי כאלו מפני שיהא בעיניה מ"ו) , גם אשמו הראשונה ערישה נזכר בסיפורים שהיה כעין זה שם אשת החמוק , ואף אם כן הדבר היה במקרה אין כזה תימא , גם כבר כ' לעיל שיש טחפחות שוטים בשמה כאן : (נט) מכל טוב ממתן הכרית . בילקוט הגי' מוזן וברכות , הכל כלשון דבך כ"ה בס' להלן ר"פ ת"ב (ועמש"ש בס"ד) , ויש לפרש כאן מתין פטרות הכתובים ט בתורה ולישמעאל שמעתך כנה דברתי איתו וספירתי חותו וגו' : (ס) וכשנא כו' את הדבר הזה . כאן לא נזכר שלחה לו שתיבה דבר מה להגיד לישמעאל (וכמה"י היתה שח"ל שחגד לו שיתד האלה טובה ואל ויורנה) , ואפשר זה שהיה כאן ומתה לו חס ומיס וההפלה שהתפלל (גם מולוי הכריות , אם כבר נתמלה מר) הוא הדבר שהגידה לו : (סא) שנה' כרחם אב כו' . וכמש"ש שומו"ט כרחמן שבהות זה אברהם , ותמה שפתיא מתקרא זה על ישמעאל חף-שלל היה הבן ונלעווה לשחמו

הנהוה

[ה] ובקרא שם בן הראשון מהשני' משמע , על ששמע לעצת חניו וגירש הראשונה , ולעצת אמו לקחתה ממזרים , וכן ח"י' וזייתה .

RAMBAM

MOREH NEVUCHIM
(3: 24)

It comes to inform us the extent and the limit of the love of Hashem, may He be blessed, and how far the *yirah* for Him extends. Avraham is commanded to do a certain act, which cannot be equaled by any surrender of property or by any sacrifice of life, for it goes beyond anything else that can be done, and belongs to a class of actions which are believed to be contrary to human feelings. He had been without a child and had been longing for a child; he had great riches, and was expecting that a nation would come forth from his seed. After he had given up all hope, a son was born to him. How delighted he must have been with that child! How intensely he must have loved him! And yet, because he feared Hashem and loved to do what Hashem commanded, he thought little of that beloved child, and set aside all his hopes concerning him, and consented to kill him after a journey of three days . . . The fact that he performed it three days after he received the commandment proves that this followed thought, proper consideration, and careful examination of what is due to the Divine command, and what is in accordance with the love and fear of Hashem.

RASHBAM

(ק"ל ע"ג)
22:1

לכן והאלהים נסה את אברהם קינתרו וציערו כדכת' הנסה דבר אליך תלאה (איוב ד ב). על נסותם את ה' (שמות יז ז). מסה ומריבה (שם) בחנני ה' ונסני (תהלים כו ב). כלומר נתגאיתה בבן שנתתיך לכרות ברית ביניכם ובין בניהם, ועתה לך והעלהו לעולה ויראה מה הועילה כריתות ברית שלך. וכן מצאתי אחרי כן במדרש של שמואל³⁶ ויהי ארון ה' בארץ פלשתים שבעה חדשים (ש"א ו א). כת' את שבע כבשות הצאן תקח מידי. אמר לו הק' אתה נתתה לו שבע כבשות, חייך שבניו עושים שבע מלחמות עם בניך ונוצחין אותן. ד"א חייך שבניו הורגים שבע צדיקים מבניך ואילו הן שמשון חפני ופנחס שאול ושלשה בניו. ד"א חייך שבניו מחריבים שבע משכנות, ואילו הן אהל מועד וגלגל נוב ושילה [וגבעון] ובית עולמים [תריין]³⁷. ד"א שארון מחזיר³⁸ בשדה פלשתים שבעה חדשים. נסה קונטראי"א.

RAMBAN

(ק"ל ע"ג)
22:1

כב (א) והאלהים נסה את אברהם. ענין הנסיון³ הוא לדעת⁴ בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו. אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה יקרא נסיון מצד המנוסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל⁵, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. ודע⁶ כי השם צדיק יבחן, כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה⁷.